

PROJENİN ADI

“EGE MANEVRALARI”

PROJENİN AMACI

Ege Manevraları'nı Tanımak ve Gelecek Nesillere Tanıtmak

GİRİŞ

Ordu; bir milletin millet olabilme sürecinde vazgeçilmez en temel değerlerinden biridir. Millet; geçmişte bir arada yaşamış, günümüzde bir arada yaşayan, gelecekte de bir arada yaşama azmi ve kararlılığında olan kitledir. Milletin üzerinde yaşadığı sınırları belli olan coğrafi parçaya ise vatan denir. İşte sınırları belli olan bu vatan diye tanımlanan kara parçasının üzerinde yaşayan milletin bağımsızlık temelinde oluşturduğu etkin güce ise devlet denir. Devletlerin içte ve dışta korunması için siyasi güç kadar askeri güç de etkilidir. Bunun için Türk milletinin bir sancısı, tedirginliği yoktur ki Türk milleti **ORDU-MİLLET**'tir. Ordu-Millet olmak herhangi bir saldırı durumunda kadınıyla, erkeğiyle, yaşlısıyla genciyle yediden yetmişe herkesin her zaman her şekilde asker olması devlet için, baş alması baş vermesi demektir. Türk ordusundaki bu dinamizm yerleşik hayata geçtikten sonra azalmış, askerlik belli bir grubun mesleği haline gelmiştir. Ordular ve askeri kitle saatlik, günlük, aylık, eğitimler ile kendi iç dinamizmini dinç tutmak durumunda olmuştur.

Türk ordusunun yaşı, Hun İmparatoru Mete Han'ın Türk ordusuna şekil verdiği M.Ö 209 dan itibaren 2233'tür. 2233 yıldan beri Türk ordusu ve teşkilatı vardır ve Allah'ın izni ile Türk milleti var olduğu sürece ayakla kalacaktır.

1919'a başlayan Milli Mücadele hareketinin Birinci evresi düzenli ordunun kurulması ile başlayan süreçte I. İnönü Savaşı ile bitmiş ve “Savaş Dönemi” başlamıştır. I. II. İnönü, Aslıhanlar, Dumlupınar, Eskişehir-Kütahya, Sakarya ve Büyük Taarruz derken Türk ordusu 7 büyük sınavdan geçmiş ve bu sınavları başarı ile tamamlayarak, 9 Eylül 1922'de düşmanı denize dökmüştür.

Türk ordusunun bu istikrarlı büyümesinin ve dosta düşmana karşı duruşunun devamlılığı için zaman zaman tatbikat, manevralarla desteklenmesi, militarizmin devamlı ayakta tutulması gerekmiştir. Günümüz 2024 yılında dahi bize, Türk milletine düşmanlık besleyen düşman unsurlara karşı Ege’de, Karadeniz’de, yok Bulgar sınırında, yok Yunan sınırında, Suriye ve İran sınır bölgelerinde şahlanmamız gerekmektedir.

Milli mücadele sonrası tüm emperyalizme, işgalci zihniyete karşı mücadelesini başarı ile tamamlayan güçlü Türk ordusu, Ulu önder Atatürk ve muvazzaf komutanlarımızın liderliğinde tatbikatlar, manevralar yapmışlardır. Biz, 1934 ve 1937 tarihlerinde bölgemiz, Ege Bölgesinde yapılan “EGE MANEVRALARINI” inceleyeceğiz.

YÖNTEM

Projemize konu olan “EGE MANEVRALARI”na dair yerel ve ulusal basın-yayın organlarında çıkmış yazı, makale dair bir literatür taraması yapılmıştır. Bu envanterler belirli bir sıra içinde hikaye edilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Türk Silahlı kuvvetler talimatnamesine göre **manevra**; Bir askeri birliğin kendisine verilen görevi başarmak için, muharebe sahasındaki birliklerin ateş gücü ile uyum içerisinde, düşman karşısında daha uygun yer veya düşmanı daha iyi etki altına almak amacıyla planlı ve bilinçli olarak yaptığı hareket veya hareketlerin bütününe verilen addır. Manevra ayrıca aşağıdaki anlamlarda da kullanılmaktadır;

- a. Gemilerin, uçakların veya kuvvetlerin düşmana nispetle durum üstünlüğü elde etmek veya bu üstünlüğü muhafaza etmek için hareket ettirilmesi.
- b. Denizde, havada, karada veya harita üzerinde yapay savaş ortamı yaratacak taktiksel alıştırmaya yapma.
- c. Gemi, uçak veya araç üzerinde arzulanam hamleleri elde etmek için yapılan işlemler.

Pratikte hareket ve manevra kelimeleri çok defa birlikte veya eş anlamda kullanılmaktadır. Ancak tanımlardan da anlaşılacağı gibi, muharebe sahasında yapılan her hareket bir manevra olmayabilir. Manevra terimi, daha çok askeri birlikçe planlı olarak belli bir istikamette yapılan bir hareketi ifade eder.

“Orduyu asıl düşman karşısında görmek lazımdır. Bunun ise bir millete herhangi bir zamanda gösterebilme imkânı yoktur. Bunu muharebe sahasında görmek fırsatını bulabilecekler azdır. Bunlardan yoksun bulunanlara, millet ordusunun kuvvetini, kudretini göstermek için genellikle bir takım göz alıcı hareketler, askeri usuller kabul edilmiştir. Bu usuller ve bunların gösterileri bir takım göz kamaştırıcı ve gönül alıcı görevlerdir. Bir ordunun esas disiplinini bu gösteri şekillerine göre değil, arazi şartlarına uydurması mecburiyeti anlaşıldığı günden beridir ki, ordunun eğitim ve öğretim programlarının gerçek hareket noktası tespit edilmiştir... Bu çocuklar asker oldukları zaman, onların muharebe meydanlarında başarılı olmaları için lazım olan eğitim ve öğretime özellikle önem vermeliyiz.”

Mustafa Kemal Atatürk

Proje konumuz olan Ege’de 1934 ve 1937 yılları olmak üzere 2 manevra tertiplenmiştir. Ege denizi ve Yunan bölgesinin bu bölgede olması tahminimizce bu bölgeyi önemli kılmaktadır. 7-15 Nisan 1934 tarihinde yapılan I. Ege manevralarının 2 temel amacı vardır. Bunlardan birincisi olası bir harp tehlikesine karşı İzmir bölgesinde bulunan Türk kuvvetlerinin denetlenmesi, ikincisi ise Haziran 1934 tarihinde İran Şahı Rıza Pehlevi’nin gezi programında olan bu bölgeyi ve buradaki kuvvetleri yerinde görmek amacıdır.

1934 Ege Manevralarının icrası için Mustafa Kemal 7 Nisan 1934 tarihinde Ankara Garı’ndan yurt gezilerini yapacak olduğu trenine atlayarak alkış sesleri arasında Polatlı’ya, Karahisar’a geçmiştir. Hiçbir yerde tören ve karşılama istememesine rağmen Ata’nın yolculuğunu bilen, duyan herkes yollara dökülmüş, Ata’sını selamlamak için caddeleri doldurmuşlardır.

8 Nisan 1934 tarihinden itibaren Mustafa Kemal, güzergah üzerinde bulunan tüm askeri birlik ve garnizonları denetlemiştir. Uşak'ta bulunan topçu kıtası, Salihli'deki istihkâm taburunu ve topçu alayını teftiş etmiştir. Yolculuğunda kendisine 2'nci Ordu Müfettişi izzeddin ve 1'inci Kolordu Komutanı Mustafa Paşalar, Salih (Bozok), Kılıç Ali ve Nuri (Conker) refakat etmiştir.

Tarihler 9 Nisan'ı gösterdiğinde Menemen'de birer piyade alayını denetlemiştir. Menemen'den sonra trenin inerek Foça'ya otomobile giderek buradaki topçu bataryasını ve bir piyade alayını teftiş etmiştir. Daha sonra vapura binerek Uzun Ada'ya hareket etmiş, buradaki topçu alayını teftiş etmiş ve sonrasında İzmir'e varmıştır.

Menemen'den itibaren bütün kasaba ve köylerdeki halk, mektep çocuklarıyla beraber güzergâhta bekleyerek, yollara çiçekler atmak suretiyle coşkulu bir tezahüratta bulunmuştur. Halk, Büyük Önder'i sevinç ve hasretle alkışlamıştır. İzmir'de paşa konaklamış 10 Nisan sabahından itibaren trenle Gaziemir'e geçerek burada bulunan piyade alayını, tayyare topçu bataryasını ve Seydiköy'de de tayyare karargâhındaki hava kuvvetleri birliklerini teftiş etmiş, ardından Selçuk'a geçmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Selçuk'tan otomobile Kuşadası üzerinden Samsun Dağları'na kadar bir gezinti yapmıştır. Güzergâhta bulunan muhtelif kıtaatı teftişi sonrasında İzmir'e geri dönmüştür.

12 Nisan günü saat 09.10'da Konak'tan ayrılan Mustafa Kemal Paşa, evvela Reşadiye Tayyare Alay Karargâhı'nı, ardından civarda bulunan bir piyade ve muhabere alayını teftiş etmiştir. Seferhisar, Sığacık sonrasında Bornova'daki topçu alayını teftiş etmiş, daha sonra onuruna düzenlenen baloya katılmıştır.

13 Nisan Edremit, 14 Nisan Ayvalık askeri ve mülki birimler ziyaret edilip, denetlendikten sonra 15 Nisan tarihinde Çanakkale, Balıkesir üzerinden bölgeden ayrılmıştır.

Görüldüğü gibi yaklaşık 9 gün süren bu gezisinde Mustafa Kemal Paşa, güzergâhta bulunan tüm birlikleri ziyaret etmiş, aynı zamanda birliklerin yakınında bulunan şehir ve kasabalardaki halkla iç içe olmuştur. Gerek askeri birlikleri ziyareti sırasında görmüş olduğu intizam ve birlik ruhu, gerekse bu ziyaretler sırasındaki halkın büyük coşku ve sevgi gösterisi, ordusuna ve milletine duyduğu güveni bir defa daha tazelemiştir. Bu gezi aynı zamanda, Haziran ayında gelecek olan İran Şahı'nın ziyaretinde yapılacak faaliyetlere Türk Ordusunun her zamanki gibi hazır olduğunu Mustafa Kemal Paşa'ya göstermesi açısından çok faydalı olmuştur.

II. Ege Manevraları ise 8-15 Ekim 1937 tarihleri arasında yapılmıştır. Manevranın planlayıcısı ve koordinatörü 2. Ordu Müfettişi Orgeneral İzzettin ÇALIŞLAR'dır. 28 Mayıs 1937 tarihinde Türk Genel Kurmay'ına gönderilen plana göre icrası yapılacak olan manevralar dosta düşmana Türk Gücünü gösterecektir. Gönderilen yazıda manevra için Aydın-Söke-Kuşadası-Aziziye-Çamlık mntıkasının seçildiği, manevranın 15-18 Ekim tarihleri arasında icra edileceği belirtilmiştir.

Ekim'de kıtaların istirahat ettirileceği ve manevranın tenkidinin yapılacağı, 20 Ekim'de Germencik'te geçit resmi yapılacağı ve 21 Ekim tarihinden itibaren kıtaların garnizonlarına dönüğe geçeceği bildirilmiştir. Genel olarak tüm askeri tatbikatlarda, icra edilecek faaliyetin amacına uygun olarak bir senaryo belirlenerek birliklere ayrı ayrı görevler verilmektedir. Bu bağlamda Ege Manevrasının senaryosuna uygun olarak, kırmızı ve mavi olmak üzere ikiye ayrılan birliklere ayrı ayrı görevler verilmiştir. Böylece birliklerin, verilen görevleri icra ederken incelenmesi ve tespit edilen noksanlıklar doğrultusunda önlemler alınması hedeflenmiştir. Manevra çok yönlü olacak, kara, hava ve demiryolu üzerinden zırhlı ve motorlu araçların koordineli çalışması ile harekât son bulacaktır.

Atatürk'ün, son yıllarda dünyada ve bilhassa Avrupa'da II. Dünya Savaşı öncesinde gerginleşen devletlerarası ilişkilerin durumu da dikkate alınarak, ordunun gücünü tüm dünya kamuoyuna göstermek suretiyle, bu manevradan bazı siyasi maksatları da elde etmek niyetinde olduğunu söyleyebiliriz.

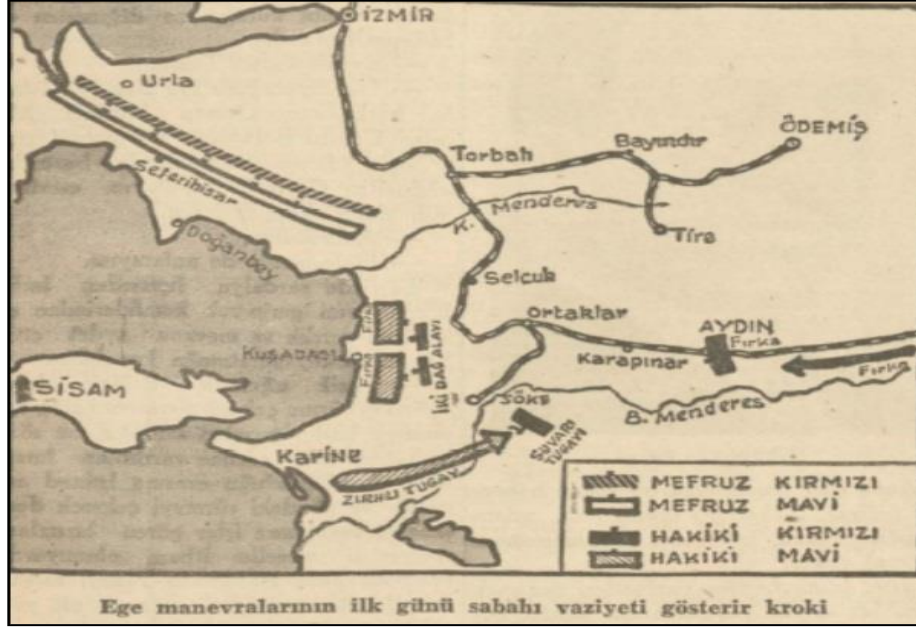
Kanaatimize göre, Atatürk'ün Ege Manevralarını yaptırtması ve bilhassa katılmasının temelinde; Kuzey Komşumuz Sovyet Rusya Lideri Stalin'in tüm komünist partisi üyeleri önünde yaptığı konuşmada, Türkiye'nin de içinde bulunduğu İran ve Ortadoğu'nun bütün memleketlerini Rus Bölgeleri olarak belirttiği tehdidine bir cevap olması ve yine Amerikan Generali Mac Arthur'la yapmış olduğu bir görüşmesinde, Almanya'nın İngiltere ve Rusya hariç olmak üzere bütün Avrupa Kıtası'nı işgal edebilecek bir orduyu kısa zamanda teşkil edebileceğine işaret ettiği Alman tehlikesinin varlığı olduğunu söyleyebiliriz.

İtalya'nın tüm dünyayı saran iştahı, Akdeniz'e "**Bizim Deniz**" olarak tanımlamaları ile özellikle Türk yurduna kötü gözle bakmamaları için bu manevraların yeri ve zamanı oldukça isabetli olmuştur.

Mustafa Kemal, bu manevralara katılacak komutan ve iştirakçilere için uygun maddiyatların hazırlanmasını, manevralara emir-komuta edecek kolordu komutanlarına imzasının bulunacağı, kalitesi ve kronometresi ile sağlıklı birer saat verilmesi için hazırlıkların yapılması talimatını vermiştir. Yine Atatürk, hükümet yetkililerine çektiği telgrafla manevralara katılacak subay ve yetkili kişilerin yemek tabldotlarına destek olmak amacıyla 15000 lira para ayrılmasını talep etmiş, talep fazlasıyla karşılık bulmuş, manevralar hükümet kanalından da destek bulmuştur.

Hükümet izleyici sıfatıyla manevralara katılacak milletvekili isimlerini liste halinde Genel Kurmaya göndermiştir. Buna göre izleyici milletvekilleri ; Ali Kılıç (Gaziantep), Kâzım Sevüktekin (Diyarbakır), Muhiddin Akyüz (Kars), Hacim Çarıklı (Balıkesir), Hasan Reşit Tankud (Maraş), Hüsnü Konay (Tokat), Lütfi Müfit Öztaş (Kırşehir), Ruşeni Barkın (Samsun), Salih Bozok (Bilecik).

Ege Manevralarını izlemek amacıyla Atatürk, 8 Ekim 1937 tarihinde Ankara'dan yola çıkmış, 9 Ekim 1937 tarihinde cumhuriyetin ilk basma ve dokuma fabrikası olan Nazilli Sümerbank Basma Fabrikasının açılış törenini yaptıktan sonra akşam saatlerinde Söke üzerinden Aydın'a gelmiştir. Aydın'da yapılacak manevraları izlemek üzere 9 Ekim gecesi saat 20.00'de Atatürk beraberinde Celal Bayar, İsmet İnönü, Prof. Afet İnan, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Adliye Bakanı Şükrü Saraçoğlu, generaller ve Aydın Valisi olduğu halde Söke'ye gelmiştir.

9 Ekim akşamı Söke’de kalan Atatürk, 10 Ekim sabah saat 08.00’de refakatinde Başbakan İsmet İnönü, bakanlar, Mareşal Fevzi Çakmak, Celal Bayar, Heyeti Vekile, Afet inan, Ordu, Kolordu ve Tümen Komutanları olduğu halde Söke’den otomobillerle önce Kuşadası’na hareket etmiştir. Atatürk’ün bindiği üstü açık araba da yanında Mareşal Fevzi Çakmak bulunuyordu

Kırmızı ve Mavi kuvvetlerin Kuşadası, Çamlık, Germecik-Söke- Aziziye mntıkları üzerinde silahlı ve silahsız manevraları Türk subaylarının ve er-erbaşlarının başarılı manevraları ile yoğun olarak devam etmiştir.

Ege Manevraları sırasında Atatürk rahatsızlanmıştır. Atatürk, 12 Ekim günü rahatsızlığı nedeniyle, manevra ile ilgili gelişmeleri araziye çıkmadan, Germencik İstasyonu'nda trenden takip ederek, aynı gün beraberinde Başbakan İsmet İnönü, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve Adalet Bakanı Şükrü Saraçoğlu olduğu halde saat 16.30'da Ankara'ya hareket etmişlerdir. Germencik'te yapılacak olan resmi geçide katılmadan, 13 Ekim 1937 Çarşamba günü Ankara'ya dönmeye karar verdi. Beraberinde İsmet İnönü olduğu halde aynı gün manevra sahasından ayrılarak Aydın'dan

trenle Ankara'ya hareket etmiştir. Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer'in anılarında manevranın ardından Ankara'ya dönüş yolunda bile Atatürk hiç dinlenmemiş, yolculuk ettiği trende gece boyunca Türk Tarihi ve okullarda okutulan tarih kitapları konusunda sohbet edip, notlar tutturmuştur.

Ege Manevrasının sonunda 15 Ekim 1937 tarihinde Germencik ovasında görkemli bir resmigeçit yapılmıştır.⁷⁵ Sabahın erken saatlerinden itibaren Aydın, Çine, Nazilli, Söke, Muğla, Denizli, İzmir ve havalisinden muhtelif trenler otobüsler ve diğer nakil vasıtaları halkı Germencik ovasına taşımıştır. Dönemin kaynakları yüz binden fazla insanın bu büyük ovada toplandığını belirtmiştir.⁷⁶ Mareşal Fevzi Çakmak'la beraber generaller, Yunan, İngiliz, Sovyet, Yugoslav, Fransız askeri ateşeler ve konsoloslar şerefine Germencik İlkokulu'nda bir

öğlen yemeği verilmiştir. Yemekten sonra kısa bir dinlenmenin ardından, misafirler otomobillerle resmigeçit sahasına gitmişlerdir. Sahanın iki tarafını doldurmuş olan on binlerce insan Fevzi Çakmak ve generaller ile yabancı davetlileri alkışlar arasında karşılaşmışlardır. Heyet hazırlanan tribünde yerini almıştır. Büyük resmigeçit saat 14.00'de başlamıştır. Evvela avcı ve bombardıman keşif tayyareleri alçaktan uçuş yaparak geçmişlerdir.78 Ege Manevraları sırasında ilk kez gazeteciler uçaklara bindirilerek pilotlar tarafından Aydın semalarında dolaştırılmışlardır. Toplam 15 piyade alayı, istihkâm, muhabere, topçu kıtaları Seyyar hastane, otomobilli nakliye kıtaları, motosiklet ve kamyonlara bindirilmiş kıtalarla tanklardan oluşan zırhlı tugay askeri geçit yapmışlardır. Her iki tatbikatta görev almış generallere, üzerinde Atatürk'ün imzası olan birer saatin hatıra olarak verilmesi Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak tarafından organize edildi. Manevralara katılan subaylara katılımlarından dolayı madalyalar verilmiştir.

SONUÇ

1937 yılında Ege ve Trakya'da yapılan manevralarla birlikte ordunun eğitim seviyesi ve gücü, manevra sonrasında yapılan ve tüm hal-kın da davet edildiği resmigeçitlerle tüm dünyaya duyurulmak istenmiştir. Aynı zamanda dönemselsel olarak yaklaşmakta olan II. Dünya Savaşı öncesinde olası düşman tehditlerine yönelik güç gösterisi olarak gerçekleştirilen ve içte ve dışta büyük ses getiren bu manevralar Türk Ordusu'nun kendi bölgesinde barışı ve istikrarı korumak adına hazır olduğunun bir göstergesi ve ispatı olmuştur. Özellikle davet edilen Balkan Paktı ve Sadabad Paktı ülkelerinin en üst düzey askerî yetkilileri manevraları yakından takip etmişlerdir. Yaptıkları değerlendirmelerle Türk Ordusu'nun gücünü ve kudretini dile getirmişlerdir. Mustafa Kemal, manevraya hasta olduğu halde katılmakla, bir yandan ordusunun savaşa hazırlık durumunu gözden geçirirken bir yandan da halk, yabancı askerî erkân ile yerli ve yabancı basın tarafından da takip edilen bu eğitimleri iç ve dış siyasette mükemmel bir şekilde kullanmıştır. Hatay sorunu gibi meselelerin çözümünde icra edilen manevraların doğrudan veya dolaylı olarak faydası olmuştur. Aynı zamanda bu manevralar, yaklaşmakta olduğu başta Atatürk olmak üzere, tüm Avrupalı devletlerce de dile getirilen yeni bir dünya savaşına Türk Ordusu'nun hazır olduğunu göstermiştir. Manevra alanına 100 binlerce kişinin gelerek orduya sevgi gösterisinde bulunması Türk Ordusunun moral değerlerini de yükseltmiştir. Ege manevraları Atatürk'ün katıldığı son askeri manevra olmuştur. Atatürk manevralar sırasında sadece ordunun hareketlerini izlememiş, manevra sahasında yer alan halkla buluşarak devlet millet kaynaşmasının en güzel örneğini sergilemiştir.

KAYNAKÇA

- **Fatih Özkurt** “T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı “Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askeri Manevra Ve Tatbikatlar” (1909-1938) Doktora Tezi”

-**Günver Güneş** “1937 Yılında Gerçekleştirilen Ege Manevraları Ve Mustafa Kemal Atatürk”

<http://www.sessiztarih.net/2020/07/ege-manevralari-1937-nedir.html>

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ege-manevralari/>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/53047/702258>

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.217047412032562.1073741828.217032308700739&type=3>

<https://mustafakemalim.com/ataturk-ege-manevralarinda-10-13-ekim-1937/>

<https://isteaturk.com/Kronolojik/Tarih/1937/10>

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/beyaz-tren/>

<https://ege1937.wordpress.com/>